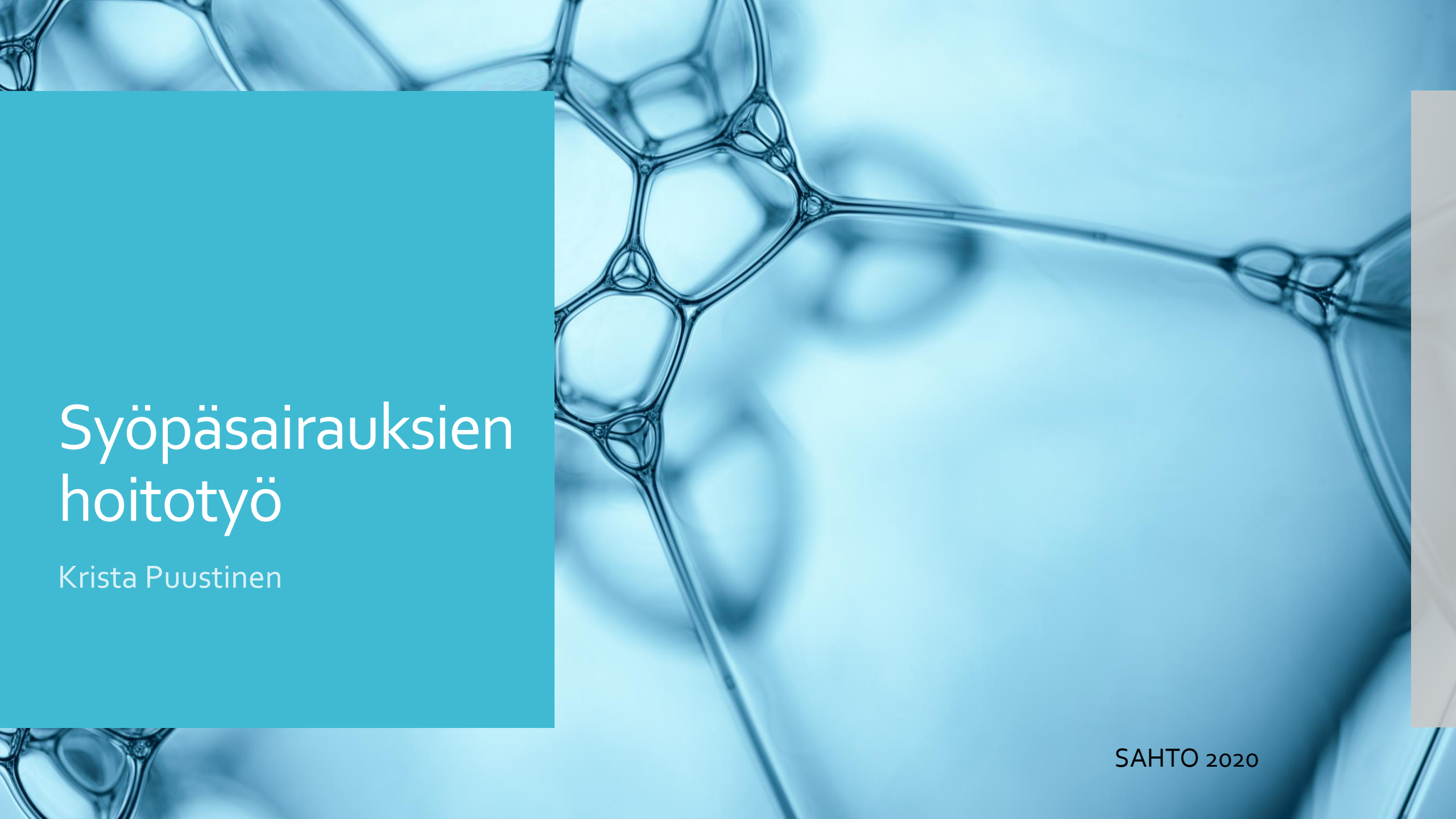

The background of the slide is a microscopic image of cells, showing a network of thin, translucent membranes and larger, more defined cellular structures. The overall color palette is a range of blues, from light sky blue to a deeper teal. A solid teal rectangle is positioned on the left side of the slide, serving as a backdrop for the title and author information.

Syöpäsairauksien hoitotyö

Krista Puustinen

SAHTO 2020

Ammattitaitovaatimus ja arviointikriteerit

Opiskelija käyttää alan työmenetelmiä, -välineitä ja materiaaleja sairaanhoitotyössä.

Asiakkaan hoito- ja huolenpitotyössä toimiminen

"Opiskelija toteuttaa itsenäisesti tavallisimpia sisätauti-kirurgisia ja neurologisia sairauksia, infektiota, syöpää, silmätauteja ja ihotauteja sekä muistisairauksia sairastavien asiakkaiden hoitotyötä perustellen näyttöön perustuvalla tiedolla monipuolisesti toimintaansa"

"tunnistaa ja huomioi sairauden vaikutuksen suun terveyteen, tunnistaa suun perushoidon haasteita sekä tekee yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa"

"toteuttaa kivunhoitoa käyttäen erilaisia kivunlievitysmenetelmiä ennakoiden ja huomioiden muutokset asiakkaan tilassa ja toimintakyvyssä "

"tietää, tarkkailee ja perustelee tavallisimpien sisätautikirurgisten ja neurologisten sairauksien, infektioiden, syöpien, silmä- ja ihotautilien sekä muistisairauksissa käytettävien lääkkeiden vaikutuksia, sivuvaikutuksia ja monilääkityksiä, tunnistaa yleisimpiä haitta- ja sivuvaikutuksia sekä huomioi mahdolliset lääkkeiden väärinkäytön ilmiöt, tiedottaa niistä työryhmässä ja ehkäisee niitä. "

SYÖPÄ CANCER

- Yleistyvä sairaus
- Herättää pelkoa ja kuoleman ajatuksia
- Hoitokeinot kehittyneet ja monipuolistuvat → parantuminen mahdollista
- Vuositasolla Suomessa kuolee syöpään vähän alle 12 700 henkeä
- Uusia syöpätauteja todetaan yli 34 000 vuodessa
- Tilastollisesti tarkasteltuna iäkkäiden sairaus → yleistyy nopeasti 40 ikä vuoden jälkeen
- Väestön ikääntyminen lisää syöpäsairauksien lisääntymistä
- 1953 vuodesta lähtien Suomessa rekisteröity syöpätauteja
- Syöpätautien tilastollinen epidemiologinen tutkimuslaitos ylläpitää syöpärekisteriä

Yleisimmät syövät

- Eturauhasensyöpä
- Suolistosyöpä
- Keuhkosyöpä
- Virtsateiden syövät
- Iho (ei melanooma)

- Rintasyöpä
- Suolistosyöpä
- Keuhkosyöpä
- Kohdunrunko-osan syöpä
- Iho (ei melanooma)

Syövän riskitekijät

Ulkoiset tekijät

- Ympäristö
 - Altistavat tekijät työssä, esim. UV-säteily
 - Monet kemikaalit
 - Radioaktiiviset materiaalit
 - Asbesti
- Elämäntavat
 - Tupakointi ja alkoholinkäyttö
 - Infektiot esim. helicobakteeri, papillooma, klamydia
 - Syövän hoitoon käytetyt lääkkeet

Sisäiset tekijät

- Ikä
- Sukupuoli
- Ihotyyppi
- Elimistön tapa käsitellä vieraita aineita
- Periytyvät geenit

SATTUMA

SYÖPÄ CANCER

- Hyvät hoitotulokset ja varhainen toteaminen → suurin osa syöpään sairastuneista paranee
- Tilastollisesti syöpä katsotaan parantuneeksi kun ihminen on elänyt oireettomana yli viisi vuotta syövän toteamisen jälkeen
- Parhaat tulokset on saavutettu eturauhassyövän, rintasyövän, ihosyövän ja lasten leukemian hoidossa, joissa viiden vuoden jälkeen lähes 90 % sairastuneista on elossa
- Valtioneuvoston asetusseulonnoista 339/2011
 - rintasyöpäseulonta 50—69 -vuotiaille, vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneille naisille 20—26 kuukauden välein
 - kohdun kaulaosan syövän seulonta 30—60 -vuotiaille naisille viiden vuoden välein

SYÖVÄN SYNTYMINEN

- Muutokset eli mutaatiot solun perintötekijöissä eli geeneissä
- Geenimuutoksia tapahtuu ihmisen soluissa kokoajan → entsyymit korjaavat niistä suurimman osan
- Normaali solu alkaa muuntumaan ja muuntunut solu muuttuu pahanlaatuiseksi (syövän esiaste) → tuottaa suuren joukon pahanlaatuisia soluja (syöpäkasvain)
- Syövän kehittyminen voi kestää vuosikausia tai sitten syöpä voi ilmetä todella nopeasti
- Kasvain = tuumori → syöpäsolut ovat jakautuneet tuhansia kertoja
- Pahanlaatuisiksi muuttuneet solut eivät enää pysty hoitamaan tehtäviään (muuttuvat tehtävät: alkavat tuottamaan esim. hormoneja tai nestettä), ulkonäkö muuttuu
- Syöpä ei tartu ihmisestä toiseen, mutta alttius syövän perimiselle on olemassa
 - Kaikki ei kuitenkaan sairastu syöpään kenellä on perinnöllinen taipumus

Tuumori = Kasvain

Benigni

- Hyvänlaatuinen kasvain
- Rajoittunut kasvupaikka (yleensä)
- Yleensä hyvä ennuste
- Helposti hoidettavissa esim. leikkauksella
- Kapseloitunut
- Ei tunkeudu lähikudokseen
- Hyvin erilaistunut
- Vähän solujakautumisia eli mitooseja
- Hidaskasvuinen
- Ei lähetä etäpesäkkeitä

Maligni

- Syöpäkasvain
- Pahanlaatuinen
- Erilaistuneet vähän ja tunkeutuvat ympäröiviin kudoksiin
- Lähettävät etäpesäkkeitä (ei aina)
- Kapseloitumaton
- Paljon solunjakautumisia
- Kasvaa yleensä nopeasti

Syövän oireet

- Oireet riippuvat todella paljon kasvaimen esiintymispaikasta, ja leviämistavasta ja levinneisyydestä
- Vauriot elimistössä ovat aina seurausta kasvaimesta
- Kasvaimen koko ja siitä johtuvat vahingot ko. elimessä
- Kipu- ja paineoireet
- Isoja vaurioita ovat suolen tai virtsanjohtimien tukkeutuminen, mahalaukun puhkeaminen ja verenvuoto
- Etäpesäkkeet
 - Syöpäsolut irtoaa emokasvaimesta ja kulkeutuvat verenkierron tai imunesteen mukana muualle elimistöön
 - Kiinnittyvät muiden elinten pinnalle ja alkavat jakautumaan sekä valtaamaan tilaa
- Yleisoireena: kuume, laihtuminen, anemia ja aineenvaihdunnanhäiriöt → johtuvat syöpäsolujen erittämistä hormoneista
- Kipu ei ole ensisijainen oire

Kliiniset tutkimukset

- Kuvantamistutkimukset
 - Röntgenkuvaus ja varjoaineella tehostettu röntgenkuvaus
 - Uä
 - TT
 - Magneettikuvaus
 - PET-kuvaus
 - Isotooppitutkimus
- Laboratoriokokeet
 - PVK
 - Eri elinten toimintaa kuvaavat tutkimukset
 - Kasvainmerkkiaineet
- Tähystystutkimukset
 - Mahan- ja suoliston
 - Keuhkoputkien
 - Virtsarakon
 - Kohdun
 - Eturauhasen
 - Pään- ja kaulan alueen
 - Kudosnäytteiden ottaminen
- Patologinen tutkimus solu- ja kudosnäytteistä

Syövän levinneisyyden määrittely

Tuumori

- T₀-T₄ kuvaa emokasvaimen kokoa

Nodus

- N₀-N₃ kuvaa syövän leviämistä läheisiin imusolmukkeisiin

Metastaasi

- M₀-M₁ kuvaa etäpesäkkeitä muualla elimistössä

Esimerkki: T₃N₀M₀

Kliiniset tutkimukset

- Kudosnäytteet
 - Esim. ihosta (luomi)
 - Tähystyksellä onteloista esim. paksusuoli
- Solunäytteet
 - Harjanäyte esim. kohdun suulta
 - Huuhtelunäyte esim. virtsarakosta
- Kasvainmerkkiaineet
 - Voidaan määritellä kudoksesta, seerumista, virtsasta tai muusta ruumiin nesteestä
 - Yleensä normaalia pitoisuutta suurempi
 - Joidenkin merkkiaineiden pitoisuus pienenee syövässä
 - Auttavat löytämään emokasvaimen

Syöpää sairastavan hoito

Syövän sopivin hoito voidaan määritellä tutkimusten perusteella

Hoitomuodot kehittyvät kokoajan

- Tulevaisuudessa mm. kasvaimen verenkierron kehittymistä estävä hoito ja geeniterapia
- Elimistön omia soluja voidaan valjastaa tuhoamaan syöpäsoluja

Kuratiivinen hoito

- Leikkaus tai sädenhoito → tähtää pysyvään paranemiseen

Palliativinen hoito

- Oireita lievittävä hoito

Adjuvantti eli liitännäishoito

- Solunsalpaajälääkehoito (mikroskooppisen pienten solujen tuhoaminen)

Neoadjuvanttihoito

- Ennen leikkausta tai sädetystä annettava solunsalpaajahoito esim. kasvaimen pienentäminen

Syövän hoitomuodot

Kirurginen hoito

Sädehoito

Solunsalpaajahoido

Hormonihoito

Biologinen hoito

Kirurginen hoito

- Kuratiivinen leikkaus --> kasvaimen poisto + ympäröivää kudosta + imusolmukkeet
- Palliatiivinen leikkaus --> oireiden lievittäminen ja elämänlaadun parantaminen (muita elimiä painavien kasvain kudosten poisto)
- Laparoscopia --> vatsaontelon tähystys
 - Käytetään kasvaimen levinneisyyden selvittämiseen
 - Leikkaushoidon tulosten seuranta

Sädehoito

- Ennen leikkausta annettava sädehoito --> pienentää kasvainta
- Leikkauksen jälkeen annettava sädehoito --> mikrometastaasien tuhoaminen ja syövän leviämisen estäminen
- Sädehoito voidaan yhdistää myös solunsalpaajahoitoon
- Kivunlievitystä ja syövän hidastaminen
- Hoitotoimenpiteenä kivuton ja nopea antaa
- Myös elimistön sisäinen sädehoito mahdollista (kapseli tai sauva)
- Kasvaimen sisään annettava sädehoito (katetrin avulla) --> sairaalassa oltava hoitojakson aikana
- Kilpirauhassyövän hoidossa käytettävä radioaktiivinen jodi nautitaan nesteinä tai kapselina --> eristys huone --> säteilyn erittyminen
- Sädehoidossa haittavaikutuksia; voivat ilmetä heti tai myöhemmin ~yleensä paikallisia

Solunsalpaajah oito

- Solunsalpaaja = sytostaatit
- Tuhoavat syöpäsoluja ja estävät niiden kasvua
- Yleensä infuusiohoitona --> leviää elimistöön tuhoavat myös terveitä kudoksia
 - Yhdistelmät useasta eri sytostaatista käytössä
- Vaikutus kohdistuu uusiutuviin soluihin, vaikutukset näkyvät nopeasti uusiutuvissa soluissa (limakalvot, luuydin, hiukset)
- Suun kautta otetut sytostaatit --> pitkät kuurit mutta haittavaikutukset pienemmät
- Haittavaikutusten ennaltaehkäisy !
 - Pahoivointilääkkeet käytössä
- Kantasolusiirrot
 - Potilas saa kasvutekijää --> kantasolujen tuotanto lisääntyy --> kerätään talteen ja pakastetaan --> sytostaatilla ajetaan verisolutuotanto luuytimessä nolleen --> talteen kerätyt kantasolut palautetaan elimistöön --> solutuotanto käynnistyy uudelleen
 - Jos tulee luovuttajalta on se elinsiirto

Hormonihoito

- Hormonien vaikutus syöpäkasvaimen kasvuun ja leviämiseen on runsaampaa niissä elimissä, joiden toiminta on muutenkin hormonien säätelyä
- Usein käytetään hormonia hoitomuotona juuri näiden elinten syövän hoidossa (rinta, eturauhas, kohdunrunko-osa, kilpirauhanen)
- Usein palliatiivista hoitoa
- Hormonihoidot aiheuttavat vähemmän haittavaikutuksia kuin solunsalpaajat

Biologinenhoito

- Tehostetaan elimistön omia puolustusmekanismeja tai luonnollisia eläinkunnantuotteita syöpäkudosten tuhoamiseen tai rajoittamiseen
- Kohdistuu vain syöpäsoluihin
- Haittavaikutukset on tästä syystä vähäisempiä

Syöpähoitojen haittavaikutusten hoito

- Hoitoväsymys
- Suun- ja limakalvojen hoito
- Ravitsemushoito
- Pahoinvointi
- Ummetus
- Ripuli
- Sukupuolielinten ja virtsateiden vaivat
- Hiustenlähtö

Syöpää sairastuneen kuntoutuminen

- Kuntoutuminen alkaa heti diagnosoinnin jälkeen
- Jatkuu syöpähoitojen päättymisen jälkeen
- Tavoite → voimavarat säilyvät, vuorovaikutus
- Kuntoutussuunnitelma, jossa asiakas heti mukana
- Kuntoutus ja tukipalvelut lain mukaan kunnan järjestettävä
- Tuki- ja ohjaus
- Apuvälineet
- Kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit

Syöpää sairastavan kivun hoito

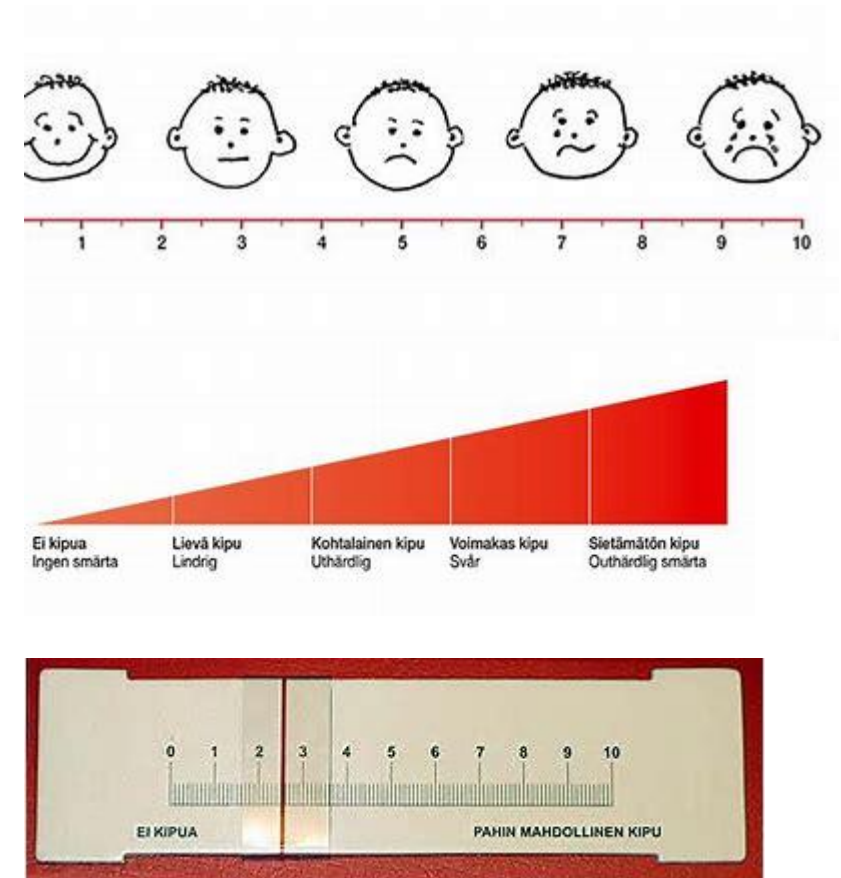
- Tavallisin ongelma on kipu
- Subjektiivinen kokemus
- Syöpäsairaahan kipuun vaikuttavia tekijöitä
 - Sairauteen liittyvät
 - Sairastuneeseen ihmiseen liittyvät
 - Sosiaaliseen tilanteeseen liittyvät
 - Hoitaviin ihmisiin liittyvät
 - Hoitoon liittyvät

Kivun luokittelu

- Akuuttikipu
- Krooninen kipu
- Nosiseptiivinen kipu
- Viskeraalinen kipu
- Neuropaattinen kipu
- Idiopaattinen kipu

Kivun arviointi ja kirjaaminen

- Asiakkaan oma kuvaus kivusta
- Asiakkaan kuuleminen ja aito kiinnostus asiakkaan kokemuksiin kohtaan, tarkka havainnointi ja luottamus
- Kipumittarit
- Asiakkaan haastattelut → Ohjataan omien kipujen havainnoinnissa
- Kuvailevat adjektiivit

Kivun lääkehoito

Lievä kipu

Tulehduskipulääkkeet

- * Ibuprofeeni
- * Naprokseemi
- * Diklofenaakki
- * Parasetamoli

Kohtalainen kipu

Heikot opioidit

- * Kodeiini
- * Tramadoli

Keskivahvat opioidit

- * Buprenorfiini

Voimakas kipu

Vahvat opioidit

- * Morfiini
- * Osikodoni
- * Metadoni
- * Fentanyyli
- * Hydromorfiini

Lisälääkkeet

Prednisoloni, kortikosteroidi
Haloperidoli, neurolepti pahoinvoinnin estoon
Metoklopramidi, pahoinvointilääke
Amitriptyliini tai nortriptyliini, masennuslääke
Gabapentsiini tai pregabaliini, epilepsialääke

Kivunhoidon periaatteita

- Tehokas hoito
- Yksinkertaisuus ja helppous
- Jatkuvuus
- Lämpilyöntikivun hoito
- Sivuvaikutusten minimointi
- Hoidon jatkuva seuranta
- Lääkeaineiden käytön seuranta
- Lääkkeiden käyttämättömyyden syiden selvittäminen
- Kivun lievittymisen seuranta

Kipulääkitys

- Lääkäri valitsee potilaan ilmoittaman kivun perusteella
- Tavoite kivuttomuus
- Bolukset käytössä
- Suositellaan suun kautta annosteltua kipulääkitystä
- Myös laastarit käytössä
- Kipupumppu → ihon alle
- Aloitetaan tulehduskipulääkkeillä tai parasetamolilla (jotkut solunsalpaajat vaativat parasetamolin rinnalle) → mieto opioidi rinnalle
- Vahvojen opioidien käytöllä ei ole ylärajaa tai pelkoa riippuvuudesta → tärkeintä kivun hallinta
- Lisälääkkeet rinnalla